

УДК 316.33.000.141-021.3(045)

О. С. Поліщук,
кандидат філософських наук, доцент
(Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія)

СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ У ЛІМІТРОФНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розглянуто поняття "лімітрофність" та особливості лімітрофних суспільств. Доведено, що українське суспільство в силу свого суспільно-політичного розвитку та географічного розташування є лімітрофним. Проаналізовано проблеми цінностей та формування системи цінностей у лімітрофному суспільстві. Виявлено, що на формування ціннісної системи суспільства впливає не лише суспільно-історичний етап, а також лімітрофне становище держави, що породжує біполярність українського суспільства у політичному розвитку й призводить до суспільної кризи, що негативно відбивається на особистості, яка не може себе реалізувати і не бачить сенсу своєї діяльності у нестабільній державі.

Актуальність статті. Перехрестя географічного й ментального вимірів робить Україну чутливою до сприйняття постмодерного світу як за збігом у часовому просторі, так і за характером змін, що породжені на теренах самої української культури. У цій ситуації важливе місце у житті кожної людини відіграють цінності, які, об'єднуючись у певні групи, утворюють ціннісну систему як своєрідний орієнтир особистісного та суспільного розвитку. Аналізуючи суспільно-політичну еволюцію та геополітичне становище нашої держави, доходимо висновку, що сучасна ціннісна система потребує переосмислення. Адже особистість, маючи чітко сформовану ціннісну систему, будучи впевненою у своїх переконаннях, зможе відстоювати власну позицію, а основне – не буде відчувати внутрішнього спустошення, яке негативно відображається не лише на ній, а й на суспільстві загалом, оскільки особистість є ключовою фігурою соціуму.

Зважаючи на те, що сучасний світ зазнає масштабних перетворень у всіх сферах життєдіяльності людини, постала потреба збалансувати елементи суспільної системи на основі відчуття глобальності й усвідомлення нової ролі самої людини на Землі. Тільки таким чином можна подолати невідповідність між мисленням та поведінкою людини і реальним світом, який постійно змінюється.

Ступінь наукової розробки проблеми. Теорія цінності як самостійний розділ філософії виділилася у кінці XIX – на початку XX століття, але кожна доба зробила свій вагомий внесок у її розробку. Початкові ціннісні уявлення з'являються вже у філософів стародавніх цивілізацій [1]. Постановку проблематики здійснив Сократ, його послідовниками були Аристотель, Платон та ін. [2; 3]. У Середньовіччі місце ціннісної проблематики посіла теологія. У добу Ренесансу відроджується вивчення ціннісної проблематики. У добу Просвітництва продовжили дослідження Р. Декарт, Б. Паскаль [4-6]. Вагомий внесок у розвиток аксіології зробив І. Кант [7]. Він уперше вжив термін "цінність" у вузькому розумінні, заклавши основи зародження теорії цінності. Категорію "цінність" ввів в обіг Р. Лотце [8]. Подальшою розробкою категоріального апарату аксіології займалися М. Вебер, Ю. Вейденгаммер, Л. Віндельбанд, Г. Ріккерт та ін. [9; 10]. Кінець XIX – початок XX століття характеризується розмаїттям напрямів розробки аксіологічної теорії: свій вклад здійснили В. Вундт, Дж. Дьюї, Ф. Знанецький, Ф. Ніцше, П. Тейяр де Шарден, М. Шеллер [12-16]; у середині XX століття – В. Франкл, Т. Макігучі, Ч. Морріс, М. Рокіч [17-21].

Серед дослідників радянської доби на увагу заслуговують праці таких філософів, як: С. Анісімов, О. Дробницький, М. Каган, М. Лапін, М. Мамардашвілі, В. Тугарінов, Н. Чавчавадзе [22-30].

Проблема вибору цінностей в інформаційному суспільстві репрезентована у дослідженнях Д. Гелбрейта, О. Горкуня, В. Іноземцева, В. Саламатова, Е. Тоффлера [31-34].

Надзвичайно цікавими у сфері аксіології у самоорганізаційних суспільствах є праці В. Андрушенка, М. Михальченка та ін. [35; 36].

У галузі філософії освіти є праці Б. Гершунського, Е. Гусинського, В. Лутай, В. Розіна, В. Шадрікова [37-41]; філософії виховання – В. Корженко, Д. Ліхачова, О. Ребуль [42-44].

Однак, незважаючи на чималу кількість напрацювань у галузі аксіології, недостатньо висвітленими залишилися питання цінностей та ціннісної системи у лімітрофних суспільствах.

Саме невирішеність цих питань і зумовили **мету статті**: розкрити систему цінностей у лімітрофних суспільствах.

Завдання статті: 1) з'ясувати, якою є система цінностей у лімітрофних суспільствах; 2) розглянути цінності, що домінують у цих суспільствах, і від чого залежить відповідне домінування.

Виклад матеріалу. Проголошення України незалежною державою спонукало її переглянути ціннісну систему суспільства, адже момент проголошення символізував перехід від старої радянської системи цінностей (тоталітарної) до нової (демократичної). Це – кардинальний історичний шанс у розвитку держави й суспільства, і важливо його не втратити в побічних економічних, політичних та інших конфліктах.

У сучасних дискусіях суспільствознавців, політиків та інших громадян про минуле, сучасне і майбутнє країни часто обговорюється проблема невизначеності українського суспільства. Це не

випадково, адже проголошення української незалежності породило чимало проблем. Однією з таких – є лімітрофне розташування нашої держави. Лімітрофне положення – це проміжне становище або стан. Якщо народ "лімітроф" не укорінюється в структуру якоїсь регіональної цивілізації, то його самоутвердження у формі незалежної держави залишається проблематичним.

Україна, на думку М. Михальченка, є лімітрофом у трьох вимірах:

- в геополітичному – Україна знаходиться між ЄС і Росією;
- в економічному – між країнами з ринковою, соціально орієнтованою економікою Заходу та економікою Росії, що тільки розвивається;

- у духовно-моральному – між тоталітарним ідеологічним минулим і невиразним правовим майбутнім, складові якого (громадянське суспільство, правова держава) мало хто собі уявляє через відсутність належної інформаційної кампанії [45: 19-28]. Однак, український дослідник Є. Рябін додає ще один вимір – ціннісний. У ньому Україна знаходиться між східною та західною цивілізаціями [46]. Тут варто зазначити, що в Україні перехрещуються цінності як східної, так і західної цивілізацій. Проте ані східні інтерпретації взаємодії громадянина і держави ("людина – гвинтик державного організму"), ані некритичне сприйняття опорних точок західного антропоцентризму ("абсолютний пріоритет прав громадянина") сьогодні не є прийнятними для українського суспільства. С. Хантінгтон у своїй праці "Зіткнення цивілізацій" також наголошує на тому факті, що Європа закінчується на берегах Дніпра, а далі починається Азія [47]. Країна, дві частини якої належать до різних цивілізацій, приречена існувати в стані латентного конфлікту щодо вибору зовнішньополітичного вектора.

Наступною проблемою, яка заважає успішно реалізувати зовнішньополітичний вектор, є кардинально протилежні погляди на українську зовнішню політику. Цю розбіжність, на нашу думку, можна пояснити, як вже наголошувалося, неофіційним поділом України на східну та західну за політичними симпатіями, проросійську і прозахідну, відповідно. Цей висновок нам дозволив зробити аналіз результатів президентських і парламентських виборів 1994, 1999, 2004 та 1998, 2002, 2006, 2007 років відповідно: Західна Україна голосує за кандидатів і партії із прозахідною політикою, а Східна Україна – за партії з відкрито проросійським вектором, зазначеним в їх передвиборних програмах.

Отже, усі вищезазначені виміри української лімітрофності означають прикордонний, перехідний характер української держави і суспільства, який змушує її робити вибір.

Вибір між Заходом і Сходом для України – це постійний вибір аргументів для переконання тієї чи іншої частини суспільства. Для одних людей очевидним є те, що необхідно зближуватися з сусідами – пострадянськими державами, з якими нас об'єднує історія, культура, традиції, цінності. З цими державами у нас багато спільного, ми часто робимо однакові помилки, часто йдемо однаковим шляхом.

Прагнення іншої частини суспільства – найшвидше входження до Європи – це шлях до тієї цивілізації, до якої ми належимо. Зближення з Європою – це спосіб оволодіти новими технологіями, зацікавити інвесторів, вийти на нові ринки товарів і праці, скористатися передовими соціальними і державними механізмами для розбудови держави. Європа здатна дати нам цінний досвід прав і свобод, стандартів сучасної держави. Одним із вирішень цієї проблеми, на наш погляд, є вибір активного нейтралітету та вагома заявка України на регіональне лідерство у Чорноморському регіоні, спроможність до чого Україна втрачає з кожним роком внаслідок перманентної політичної кризи. Ситуацію погіршують різні політичні сили, які, не маючи концептуальних програм розвитку держави, посилюють націоналістичне протистояння регіонів.

Зважаючи на європейське розташування нашої держави, доцільно зазначити, що західні суспільства, починаючи з епохи пізнього Середньовіччя, орієнтуються на нову аксіологічну настанову – принцип інновацій. Тут науково-технічний прогрес постає провідною детермінантою суспільного розвитку. Сутнісною рисою техногенної цивілізації є пошук і застосування нових технологій, до яких належать не тільки виробничі технології, що забезпечують економічне зростання, але й технології соціального керування і соціальних комунікацій.

Система цінностей техногенної цивілізації припускає розуміння людини і її місця у світі. Людина постає як діяльна істота, що протистоїть природі і вбачає своє призначення в перетворенні природи. Принцип антропоцентризму, ідеал індустріалізму, наукова раціональність, ідеал активно-діяльного ставлення людини до світу, ідеал вільної особистості, права людини – ці цінності відтворює техногенна цивілізація.

У кризові, переломні моменти історії людства ціннісні орієнтації окремої особистості і суспільства загалом завжди знаходилися в центрі уваги філософії [48]. Соціокультурні реалії сьогодення вимагають переосмислення проблеми ціннісних орієнтацій та ідеалів відповідно до нового стану суспільної практики та фундаментальних зрушень у системі теоретичного осягнення дійсності.

Упродовж історичного часу людині властиве прагнення до ідеалу. У своєму ідеальному самопроекуванні вона спиралася на вищі, безпомилкові взірці. В родовому суспільстві їх роль виконувала традиція. Вона безпосередньо встановлювала критерії істини, справедливості,

доброчинності, краси. Таке суспільство дотримувалося помірності, обмеження та розумного контролю над потребами.

Коли родова мораль стала руйнуватися, не відповідаючи новому стану античного суспільства, знайти відповідь на питання про те, що таке благо, чеснота і краса самі по собі, поза залежністю від вчинків чи речей, що позначаються цими поняттями, першим із філософів намагався Сократ. Саме його заклики до самопізнання спонукали філософів античності до вироблення та формулювання системи цінностей буття особистості у всесвіті й суспільстві.

За часів Середньовіччя, коли релігія визначала критерії істини і хиби, сформувалася нова система цінностей. Її змінили ціннісні орієнтації, сформульовані науковцями Відродження. Наукова діяльність забезпечила помітно швидкий розвиток технології, завдяки цьому авторитет мислення, раціонального пізнання піднявся на небачену досі висоту. Під впливом духовних, політичних, економічних чинників у XVI-XIX ст. авторитет розуму змінив авторитет віри.

За часів Просвітництва на зміну традиції, що мала вплив і на релігійний світогляд Середньовіччя з його уявленнями про ідеальний характер цінностей, філософи поставили під сумнів саму можливість використання ціннісних категорій. Так, Т. Гоббс уперше порушив питання про суб'єктивність, відносність цінностей. На його думку, ціннісні судження обумовлені людськими інтересами і схильностями і тому не можуть бути щирими в науковому сенсі [48]. Більш критично ставиться до ціннісних понять Б. Спіноза, який вбачав у них лише забобони, що тільки заважають досягненню людьми свого щастя і вважав очевидним, що розумна людина своєю метою буде вважати користь [48].

За часів індустріалізації при аналізі взаємовпливу ціннісно-нормативних систем особистості і суспільства Е. Дюркгейм обґрунтовував, що система цінностей суспільства являє собою сукупність ціннісних уявлень окремих індивідів і, відповідно, об'єктивна вже завдяки тому, що вона колективна. У роботах М. Вебера, У. Томаса, Ф. Знанецького, Т. Парсонса прийняття особистістю цінностей суспільства виступає вже як послідовний процес [48].

Виходячи з етапів суспільного розвитку та продовжуючи думку щодо міжцивілізаційного розташування нашої держави, Україна, за визначенням С. Хантінгтона, належить до так званих "розколотих" цивілізацій регіонального чи локального рівня [47]. Ми дотримуємося точки зору, що локальна цивілізація – це окреме самобутнє цивілізаційне утворення, неповторний синтез соціокультурних, етнонаціональних, релігійних, технологічних та інших особливостей, притаманних великій групі людей, об'єднаних спільністю духовних цінностей, історичних доль і геополітичних домагань. Водночас наша держава знаходиться на перехресті трьох великих цивілізаційних просторів – західноєвропейського, євразійського, ісламського – і в українському суспільстві очевидні розходження й навіть протистояння щодо відповідних культурно-цивілізаційних орієнтацій. Звідси, належність України до периферійних зон декількох цивілізацій дозволяє визначити її приналежність до розколотих цивілізацій.

Однак, незважаючи на протистояння, Україна має необхідний потенціал, щоб стати єдиною культурно-цивілізаційною системою у плані цінностей. Водночас ситуація невизначеності може залишатися ще довго і призводити до кризових явищ у міжцивілізаційних відносинах. У таких країнах, як наша, великі групи належать до різних цивілізацій, між якими постійно існує протиборство між ними: кожна намагається використати країну як політичний інструмент та зробити свою мову, релігію і символи державними. Окрім того, сили відштовхування розколюють ці країни на частини та притягують до цивілізаційних магнітів інших суспільств. Водночас, на нашу думку, наявність ознак внутрішнього розколу української цивілізації не прирікає її на безперспективність. Для України, як важливої на сьогодні другорядної регіональної держави, моделі співіснування різних етнічних груп і цивілізацій є необхідною і оптимальною умовою залишитися єдиною і неподільною державою.

Така реальність українського суспільства призводить до того, що особистість у своїй ціннісній орієнтації не може визначитися і як наслідок – внутрішня пустота, хаос міжцивілізаційний розкол тощо. Зважаючи на це, І. Надольний зазначає, що цінності в житті суспільства виступають соціально-значимими орієнтирами діяльності суб'єктів, одним із факторів розгортання політичної історії. Вони є чимось більш високим, ніж звичайна зацікавленість людини. Саме через цінності людина задовольняє свої потреби, і саме існування цінностей відрізняє людину від тварини. Цінності становлять фундамент культури, і предметним полем формування цінностей є культура. Ці категорії невіддільні одна від одної. Культура і визначається через систему цінностей та ідей, що слугують для регулювання поведінки членів даного соціуму [49].

На думку І. Лебідь, цінності – це багатомірне, складноцілісне утворення, яке відображає специфічну сферу відношень суб'єкта і об'єкта, осмислених з точки зору цілей, інтересів і потреб індивіду, а також відображає об'єктивний характер значущості суб'єкта для об'єкта й об'єкта для суб'єкта і передбачає креативне відтворення суб'єктом ціннісних якостей об'єкта [50: 54]. Цінності, за переконаннями Л. Панченко, варто розуміти як "специфічний культурний феномен", своєрідну "пірамідальну призму", в якій і за допомогою якої переломлюється вся система реальних життєвих відносин між суб'єктом і світом, який його оточує [51: 35].

Цінності набувають соціального сенсу, реалізуються і справляють вплив на свідомість і поведінку особистості у тому разі, якщо вони глибоко усвідомлюються і сприймаються особистістю як ціннісні орієнтації у світі людських потреб і, передусім, моральних.

Ціннісна орієнтація – це і є вибір особистістю такого типу поведінки (вчинку), в основі якого лежать певні, різною мірою усвідомлені (чи взагалі не усвідомлені) цінності.

У будь-якому суспільстві люди не однаково сприймають поширені й усталені цінності, а тому нерідко формують власні, які в одному випадку існують як "ідеальна" категорія, що породжує суперечність між свідомістю і практичною поведінкою, в іншому – мають спрощений, що не виходить за межі буденних уявлень, не досить стійкий характер, і через це потрапляють у нерозв'язувані суперечності з суспільними нормами і цінностями. Для деякої категорії людей прийняті у суспільстві цінності можуть бути взагалі незрозумілими, недосяжними, або ж формальними, декларативними. У цьому разі справжні морально-ціннісні орієнтації можуть бути недостатньо усвідомленими особистістю і встановити їх можна, лише спостерігаючи за поведінкою людини протягом років. Саме лінія поведінки, мораль особистості дають достатні підстави стверджувати, що морально-ціннісна орієнтація свідомості більш усталено виражає моральний сенс ціннісних координат у виборі вчинків і дій особистості, ніж окремі спонування чи оцінки.

Ціннісна орієнтація може бути спрямована як на справжні, високі цінності, так і на хибні, ниці, навіть на "антицінність". Ступінь досконалості моралі індивіда, його духовності великою мірою залежить від укорінення в його психіці стійких орієнтацій на гуманні цінності та ідеали.

У періоди соціальних катаклізмів, що призводять до змін суспільно-політичного устрою суспільства, дедалі більше знецінюються раніше усталені ціннісні орієнтації, а нові реалії чимдалі важче сприймаються і водночас не піддаються оцінці за ціннісною шкалою, сформованою за інших умов. Щоб зрозуміти і оцінити у сучасному сприйнятті соціально-філософський та етичний смисл цієї проблематики, потрібен глибокий аналіз складних і багатозначних процесів суспільного життя та дослідження всього багатства особистості, її внутрішнього світу, свідомості та поведінки, безпосередньо визначеними її морально-ціннісними орієнтирами, – адже людина й уся сфера її життєдіяльності органічно включені в історичний процес.

Прийнята суспільством система цінностей як сукупність моральних оцінок "пронизує" мистецтво, філософію, літературу тощо, проявляється у виховному процесі, закріплюється у загальноприйнятих для даної епохи моральній свідомості, моральних кодексах, світогляді тощо.

Таким чином, цінності та ціннісні орієнтації, які виникають на їх основі, відображаючи певні усталені взаємини у суспільстві, детерміновані, насамперед, певним характером суспільних відносин. Однак абсолютизувати залежність цінностей і морально-ціннісних орієнтацій від характеру суспільних відносин не варто. Активність свідомості і свобода вибору у системі цінностей і ціннісних орієнтацій не можуть бути перебільшені.

Ціннісна система суспільства складається із таких структурних підсистем, як загальнолюдські, політичні, національні, культурні, художні, естетичні та інші цінності. Залежно від того, наскільки людина розвинена і який у неї мотив у житті, такими цінностями вона буде керуватися. Так, наприклад, якщо людина ставить за мету зробити кар'єру, то в ході свого життя та діяльності вона користуватиметься такими цінностями, як пунктуальність, точність, планованість тощо. Інші цінності є провідними у людини, яка прагне стабільності у соціумі: в такої людини переважатимуть цінності добра, злагоди, справедливості та ін. Отже, залежно від ситуації та мотиву людина у своїй діяльності керується відповідною сукупністю цінностей. Але це не означає, що людина постійно використовує якийсь один підвид системи цінностей – мова йде про те, що ці цінності займають чи то вершину, чи то провідне місце у всій вертикалі системи цінностей, тобто відбувається ієрархізація цінностей. І в межах цієї ієрархізації цінності взаємодіють і взаємозумовлюють одна одну.

Щодо ієрархізації цінностей, то польський дослідник Р. Інгарден у своїй статті "Чого не знаємо про цінності" отожднює її з рівнями. В основу такої ідентифікації покладена матерія – тобто її "якість", зазначає К. Шевчук [52: 56-65]. У цьому випадку можна погодитися з думкою дослідниці, адже саме матерія є провідним моментом, що окреслює інші першоеlementи цінностей.

Зважаючи на присутній в нашому суспільстві плюралізм та утворену розгалужену систему цінностей, людина у ціннісному відношенні перебуває в невизначеному для себе стані, іншими словами – перебуває в хаосі ціннісних орієнтацій. Прикладом цього є реальність нашої постсоціалістичної держави, коли частина у суспільстві керується у своєму житті цінностями, що були сформовані колишньою радянською добою. Ці цінності властиві державі, але в силу чітко сформованої ідеології носили особистісний характер. Інша частина, сприйнявши хвилю свобод, що були проголошені після утворення української незалежності, не змогла їх перетворити на особистісні і від усієї демократичної системи цінностей, поєднавши їх з цінностями радянської доби, утворила свої, що мають негативне забарвлення і не відповідають суспільним вимогам, а лише зацікавленим особам. До таких цінностей належать хабарництво, гроші, вигідне знайомство, влада тощо.

Виникає ситуація, що особи, які дотримуються цих цінностей і в їхній системі вони є домінуючими, легко знаходять своє місце у соціальній структурі суспільства, а особи, яким вони властиві, але не є провідними, не можуть себе реалізувати. У зв'язку з цим з'являються різні за своїм змістом культурно-соціальні утворення, які не завжди відповідають потребам суспільства. Таке становище пояснюється тим, що при зміні умов життя, підвищенні соціального задоволення суб'єкта можуть відбуватися досить істотні зміни в ціннісних орієнтаціях у плані прогресивно-творчої спрямованості. Навпаки, падіння життєвого рівня, розмивання або втрата соціального статусу, що викликає зростання незадоволення різними сферами життя, формує споживацькі орієнтації.

У цьому контексті, хотілося б звернутися до праці "Книжечка про людину" Р. Ігардена, в якій дослідник зазначає, що "реалізація цінностей є головним свідченням людськості ... Людина відчуває необхідність посідання та пізнання цінностей, а також їх реалізації... Без безпосереднього та інтуїтивного спілкування з цінностями, без радості, яку дає їй це спілкування, людина глибоко нещаслива" [52: 56-65].

У сучасному соціальному бутті українського суспільства значимість тих цінностей, як бути потрібним людям, приносити користь суспільству, займатися активною політичною діяльністю, що раніше високо оцінювалося, а також цінності, які складають, передусім, все цілі людського життя (реалізація творчого потенціалу, цікава робота), дещо втратили своє значення та набули другорядного характеру тощо.

Отже, щоб цього не відбувалося, держава повинна взяти на себе обов'язок і сприяти формуванню ціннісної системи, до складу якої входили б національні, загальнолюдські, художні та інші цінності. До національних цінностей суспільства, на думку І. Лебедевої, належать: українська національна ідея, українська мова, національна самосвідомість, національна гідність, національний характер, історична пам'ять, патріотизм, Конституція України, державні та національні символи, Державний Гімн, національна культура (традиції, звичаї, обряди, фольклор, мистецтво, етикет, побут, особистісно-національні символи, релігія, здоров'я громадян української нації тощо) [50: 60].

Крім цього, вона зазначає, що такі національні цінності, як національна ідея, почуття національної гідності, історична пам'ять, рідна культура, мова, традиції тощо носять двоїстий характер: вони сприяють функціонуванню національних цінностей і водночас становлять зміст самих національних цінностей.

Прищеплення цих цінностей можливе лише через чіткий виховний процес, у ході якого особистість буде знайомитися із загальнолюдськими цінностями, до яких О. Вишневський відносить такі поняття: Віра, Надія, Любов, Сумління, Правда, Доброта, Чесність, Справедливість, Щирість, Гідність, Милосердя, Прощення, Досконалість, Краса, Свобода, Нетерпимість до зла, Великодушність, Оберігання життя, Мудрість, Благородство [53: 101]. Продовжуючи тему загальнолюдських цінностей, відомий український філософ І. Надольний, називає їх ще базовими. Дослідник зазначає, що підсумковою цінністю є благо як єдність істини, добра і міри. Благо виступало вищим життєвим орієнтиром людини, узагальнювало в собі і вищу мету її існування, і спосіб життя. Усвідомлення себе частиною універсуму, свого неповторного буття в ньому виражалось у цінностях сенсу і свободи. Пафос перетворення світу орієнтував людину на користь, а подолання перешкод – на цінність добра. Пізнання об'єктивного і суб'єктивного світу інших людей формували цінності істини і правди. Пізнання і перетворення світу обумовлювали ставлення до світу на основі творчості. Цілісний погляд на світ обумовлював, підносив людський дух до мудрості, а зв'язок з універсумом формував цінності краси і віри [49].

Зважаючи на суцільну політизацію суспільства, можна виокремити як складову системи цінностей і політичні цінності, які можна ще поділити на етичні (благородство, справедливість, чесність та ін.), естетичні (краса, досконалість), екзистенціальні, тобто пов'язані з існуванням людини, пошуками смислу життя (життя, свобода), хоча саме свободу можна віднести і до політичних цінностей, тощо. Цей внутрішній поділ не має суттєвого значення для розгляду даного питання, але ми зазначаємо його для того, щоб показати, що весь спектр загальнолюдських цінностей є дуже широким і охоплює цінність життя людини, її моральне становлення, нескінченні пошуки сенсу існування та створення рукотворних нетлінних і вічних шедеврів.

Отже, усі перераховані вище цінності утворюють ціннісну систему суспільства, яка є чітко ієрархізованою і залежить від потреб та інтересів суспільства. Останні формують ціннісну систему особистості і суспільства загалом.

Нагадаємо, що всесвітньо відомий американський психолог-гуманіст А. Маслоу в минулому столітті, розглядаючи проблеми цінностей, запропонував таку ієрархію ціннісних потреб:

- фізіологічні потреби;
- потреба в безпеці;
- потреби в любові та прихильності;
- потреби у визнанні та оціненості;
- потреба в самоактуалізації – реалізації потенційних можливостей, здібностей і талантів людини. Кожна з потреб має бути більш-менш адекватно задоволена (і це завжди суто суб'єктивно), щоб не заважати просуванню на більш високий рівень [55: 77-105].

Ця ієрархія потреб звернула увагу суспільства на певну модель для розстановки пріоритетів у прагненні забезпечити сприяння розвитку громадян: гарантувати їм необхідне харчування та одяг, певні умови проживання, безпеку, достойну роботу тощо. Особистості, які самоактуалізуються (за А. Маслоу), максимально повно втілюють людську сутність.

Формування ціннісної системи на сучасному етапі розвитку українського суспільства ускладнюється згадуваним нами лімітрофним становищем держави. Адже у державах лімітрофного типу відбувається діалог цінностей різних культур. У ході такого діалогу народжується і формується нова ціннісна система, яка стає основою різних, неформальних типів культур, що ми сьогодні і спостерігаємо в середині нашого суспільства. Цю ситуацію можна пояснити тим, що суспільство у своєму деструктивному стані витісняє молодь з різних сфер соціального реформування, позбавляючи її активної участі у суспільному процесі.

Крім цього, складність системи цінностей зумовлюється тим, що особливе місце серед факторів, що впливають на цей процес, належить засобам масової інформації, про свідчать результати наукових досліджень. З цього приводу В. Молодиченко зазначає, що багаторазові емпіричні дослідження, проведені в Україні та за її межами, відзначають десять найбільш поширених джерел інформації, серед яких матеріали преси зайняли перші та другі місця [55: 246-254]. Причина такої популярності зрозуміла, адже засоби масової інформації спрацьовують оперативніше й поширюють виключно ту інформацію, яка потрібна суспільству.

Висновок. Зважаючи на вищевикладене, варто зауважити, що на формування ціннісної системи суспільства впливає не лише суспільно-історичний етап, а також і лімітрофне становище держави. Саме воно породжує біполярність українського суспільства у політичному розвитку й призводить до суспільної кризи, що негативно відбивається на особистості, яка не може себе реалізувати і не бачить сенсу своєї діяльності у нестабільній державі.

Подальші напрями дослідження можуть бути пов'язані із шляхами подолання негативних цінностей у лімітрофних суспільствах, а також із розробкою системи цінностей в українському суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вернан Ж. П. Происхождение древнегреческой мысли / Ж. П. Вернан. – М. : Прогресс, 1988. – 224 с.
2. Аристотель. Никомахова етика : [соч. в 4 т.] / Аристотель. – М. : Мысль, 1983. – Т. 4. – 323 с.
3. Платон. Діалоги / [Кобів Й. та ін.] ; пер. з давньогрец. – [2 вид.]. – К. : Основи, 1999. – 397 с.
4. Гусев В. І. Західна філософія Нового часу XVII-XVIII ст. : [підручник] / В. І. Гусев. – [2-ге вид., стереотип.]. – К. : Либідь, 2000. – 368 с.
5. Мир философии : [книга для чтения]. – М. : Политиздат, 1991. – Ч. II Человек. Общество. Культура. – 624 с.
6. Рассел Б. Історія західної філософії / Б. Рассел ; [пер. з англ. Ю. Лісника, П. Тарашука]. – К. : Основи, 1995. – 759 с.
7. Кант И. Критика практического разума : [сочинения в 6-ти т.] / И. Кант. – Т. 4. – Ч. I – М., 1965. – С. 311–501.
8. Философский энциклопедический словарь. – М., 1989. – 840 с.
9. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер ; [сост. общ. ред. Ю. Н. Давыдова]. – М. : Прогресс, 1990. – 805 с.
10. Вейденгаммер Ю. О сущности ценности / Ю. Вейденгаммер // Социологический набросок. – 1911. – 89 с.
11. Дьюи Дж. Психология и педагогика мышления / Дж. Дьюи. – М. : Лабиринт, 1999. – 190 с.
12. Культурология XX века : антропология, аксиология или философия исследования природы ценностей. – М., 1996. – 144 с.
13. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади / Ф. Ніцше. – К. : Основи, Дніпро, 1993. – 415 с.
14. Тейяр де Шарден. Феномен человека / Тейяр де Шарден. – М. : Наука, 1987. – 240 с.
15. Шеллер М. Избранные произведения / М. Шеллер. – М., 1994. – 486 с.
16. Werkmeister W. A. Historical Spectrum of Value Theories / W. A. Werkmeister. – Lincoln, Nebraska, 1970. – V. 1-2. – 264 p.
17. Ціннісні орієнтації. Аналіз соціально-філософських концепцій сучасного Заходу 80-90 рр. / [Гордієнко А. Т. та ін.]. – К. : Наукова думка, 1995. – 206 с.
18. Frankl V. E. The will to meaning / V. E. Frankl. – N.Y., 1969. – 203 p.
19. Makiguchi Ts. Philosophy of Value / Ts. Makiguchi. – Seiko Press Tokyo, 1964. – 197 p.
20. Morris Ch. Varieties of Human Values / Ch. Morris. – Chicago, 1956. – 236 p.
21. Rokeach M. The Nature of Human Values / M. Rokeach. – N.Y., 1973. – 348 p.
22. Анисимов С. Ф. Духовные ценности : производство и потребление / С. Ф. Анисимов. – М. : Мысль, 1988. – 253 с.
23. Анисимов С. Ф. Ценности реальные и мнимые / С. Ф. Анисимов. – К. : Мысль, 1970. – 183 с.
24. Дробницкий О. Г. Мир оживших предметов. Проблема ценности и марксистская философия / О. Г. Дробницкий. – М. : Политиздат, 1967. – 357 с.
25. Каган М. С. Философская теория ценности / М. С. Каган. – Санкт-Петербург : ТОО ТК "Петрополис", 1997. – 205 с.
26. Лапин Н. И. Модернизация базовых ценностей россиян / Н. И. Лапин // Социологические исследования. – 1996. – № 5. – С. 3–23.
27. Мамардашвили М. Как я понимаю философию / М. Мамардашвили. – М. : Прогресс, 1990. – 366 с.
28. Тугаринов В. П. Избранные философские труды / В. П. Тугаринов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1988. – 343 с.
29. Тугаринов В. П. О ценностях жизни и культуры / В. П. Тугаринов. – Л., 1960. – 170 с.

30. Чавчавадзе Н. З. Культура и ценности / Н. З. Чавчавадзе. – Тбилиси, 1984. – 171 с.
31. Горкунь О. На порозі смислової війни / Горкунь О., Косолапов В., Саламатов В. // Віче. – 1994. – № 5. – С. 101–111.
32. Иноземцев В. П. За десять лет к концепции постэкономического общества : [научное издание] / В. П. Иноземцев. – М. : Academia, 1998. – 576 с.
33. Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / [Гелбрейт Д. К., Фукулли Ф., Тофлер А., Турен А., Вайцеккер фон Э. И. и др.]. – М. : Academia, 1999. – 640 с.
34. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М. : АСТ, 1999. – 784 с.
35. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. Проблеми організації та самоорганізації в Україні на рубежі століть : Досвід соціально-філософського аналізу / В. П. Андрущенко. – К. : Атлант ЮЕМСІ, 2005. – 498 с.
36. Михальченко Н. Украинское общество : трансформация или лимитроф Европы? / Н. Михальченко. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2001. – 340 с.
37. Гершунский Б. С. Философско-методологические основания стратегии развития образования в России / Б. С. Гершунский. – М., 1993. – 296 с.
38. Гусинский Э. Н. Введение в философию образования / Гусинский Э. Н., Турчанинова Ю. И. – М. : Издательская корпорация : "Логос", 2000. – 224 с.
39. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти : [навчальний посібник] / В. С. Лутай. – К. : Центр "Магістр S" Творчої спілки вчителів України, 1996. – 256 с.
40. Розин В. М. Философия образования : предмет, концепции, направления изучения / В. М. Розин // ALMA MATER. – 1991. – № 1. – С. 21–30.
41. Шадриков В. Д. Философия образования и воспитательной политики / В. Д. Шадриков. – М. : Логос, 1993. – 181 с.
42. Корженко В. В. Філософія виховання : зміна орієнтацій / В. В. Корженко / Українська академія держ. управління при Президентові України. – К. : Вид-во ХАДУ, 1998. – 303 с.
43. Лихачев Д. С. Философия воспитания / Д. С. Лихачев. – М., 1995. – 184 с.
44. Ребуль О. О философии воспитания / О. Ребуль. – М., 1999. – 121 с.
45. Михальченко М. Українська регіональна цивілізація / М. Михальченко // Політичний менеджмент : Український науковий журнал. – 2003. – № 1. – С. 19–28.
46. Рябін Є. Стан лімітності [Електронний ресурс] / Є. Рябін // Зовнішні справи. – 2009. – № 6. – Режим доступу : <http://uaforeignaffairs.com/archive.html>.
47. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / Самуель Хантингтон. – М. : ООО "Издательство АСТ", 2003. – 603 с.
48. Яницкий М. С. Ценностные ориентации личности как динамическая система [Електронний ресурс] / М. С. Яницкий. – Режим доступу : <http://www.hpsy.ru/public/x2753.htm>.
49. Філософія : [навч. посіб.] / [Губернський Л. В., Надольний І. Ф., Андрущенко В. П. та ін.] ; за ред. І. Ф. Надольного. – [6-те вид., випр. і доп.]. – К. : Вікар, 2006. – 455 с.
50. Лебедіва І. В. Національні цінності у виховному процесі загальноосвітньої школи (теоретико-методологічний аспект) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Лебедіва Ірина Владиславівна. – Умань, 2002. – 276 с.
51. Панченко Л. Цінність як філософська інтенція буття людини / Л. Панченко // Вища освіта України. – 2002. – № 4. – С. 33–37.
52. Шевчук К. Проблема естетичних цінностей у філософії Романа Інгардена / Катерина Шевчук // Філософська думка. – 2005. – № 6 – С. 56–65.
53. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси / О. Вишневський. – Л., 1996. – 210 с.
54. Маслоу А. Г. Мотивация и личность / А. Г. Маслоу. – СПб. : Евразия, 1991. – 478 с.
55. Молодиченко В. Проблема вибору цінностей в контексті самореалізації особистості / В. В. Молодиченко ; [гол. ред. В. М. Вашкевич] // Гілея (науковий вісник) : збірник наукових праць. – К., 2008. – Вип. 16. – С. 246–254.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Vernan Zh. P. Proiskhozhdenie drevnegrecheskoi mysli [The Origin of the Classical Greek Thought]. – Zh. P. Vernan. – М. : Progress, 1988. – 224 s.
2. Aristotle. Nikomakhova etika [Nicomachean Ethics] : soch. v 4 t. / Aristotle. – М. : Mysl, 1983. – Т. 4. – 323 s.
3. Plato. Dialogy [Plato. Dialogues] / [Kobiv Y. ta in.] ; per. z davn'ogrets. – [2 vyd.]. – К. : Osnovy, 1999. – 397 s.
4. Gusev V. I. Zakhidna filosofii Novogo chasu XVII – XVIII st. [The Western Philosophy of the New Period in the XVII – XVIII Centuries] ; [pidruchnyk]. – [2-ge vyd., stereotyp.]. – К. : Lybid, 2000. – 368 s.
5. Mir filosofii [The World of Philosophy] : [kniga dlia chteniia]. – М. : Politizdat, 1991. – Ch. II. Chelovek. Obshchestvo. Kul'tura [Human. Society. Culture]. – 624 s.
6. Rassel B. Isroriia zakhidnoi filosofii [The History of the Western Philosophy] / B. Rassel ; [per. s angl. Yu. Lisnyka, P. Tarashchuka]. – К. : Osnovy, 1995. – 759 s.
7. Kant I. Kritika prakticheskogo razuma [Criticism of the Practical Mind] : [soch. v 6-ti t.] / I. Kant. – Т. 4. – Ch. 1. – S. 311–501.
8. Filosofskii entsiklopedicheskii slovar' [Philosophic Encyclopedic Dictionary]. – М., 1989. – 840 s.
9. Veber M. Izbrannye proizvedeniia [Selected Works] / M. Veber ; [sost. obshch. red. Yu. N. Davydova]. – М. : Progress, 1990. – 805 s.
10. Veidengammer Yu. O sushchnosti tsennosti [On the Essence of Value] / Yu. Veidengammer // Sotsiologicheskii nabrosok [Sociological Sketch]. – 1911. – 89 s.
11. D'uii Dzh. Psikhologiya i pedagogika myshleniya [Psychology and Pedagogics of Thinking] / Dzh. D'uii. – М. : Labirint, 1999. – 190 s.

12. Kulturologiia XX veka : antropologiia, aksiologiia ili filosofiia issledovaniia prirody tsennosti [Culturology of the XX Century : Anthropology, Axiology or Philosophy of Values Nature Research]. – M., 1996. – 144 s.
13. Nietzsche F. Tak kazav Zaratustra. Zhadannia vldy [Thus Spoke Zarathustra. The Desire of Power] / F. Nietzsche. – K. : Osnovy, Dnipro, 1993. – 415 s.
14. Teiir de Sharden. Fenomen cheloveka [Human's Phenomenon] / Teiir de Sharden. – M. : Nauka, 1987. – 240 s.
15. Sheller M. Izbrannye proizvedeniia [Selected Works] / M. Sheller. – M., 1994. – 486 s.
16. Werkmeister W. A. Historical Spectrum of Value Theories / W. A. Werkmeister. – Lincoln, Nebraska, 1970. – V. 1-2. – 264 p.
17. Tsinnisni orientatsii. Analiz sotsialno-filosofskikh kontseptsii suchasnogo Zakhodu 80-90 rr. [Axiological Values. The Analysis of Social-Philosophical Conceptions of the Modern West in the 80-90 years] / [Gordienko A. T. ta in.]. – K. : Naukova dumka, 1995. – 206 s.
18. Frankl V. E. The will to meaning / V. E. Frankl. – N.Y., 1969. – 203 p.
19. Makiguchi Ts. Philosophy of Value / Ts. Makiguchi. – Seiko Press Tokyo, 1964. – 197 p.
20. Morris Ch. Varieties of Human Values / Ch. Morris. – Chicago, 1956. – 236 p.
21. Rokeach M. The Nature of Human Values / M. Rokeach. – N.Y., 1973. – 348 p.
22. Anisimov S. F. Dukhovnye tsennosti : proizvodstvo i potreblenie [Spiritual Values : Production and Consumption] / S. F. Anisimov. – M. : Mysl, 1988. – 253 s.
23. Anisimov S. F. Tsennosti realnye i mnimye [Real and Fake Values] / S. F. Anisimov. – K. : Mysl, 1983. – 323 s.
24. Drobnitskii O. G. Mir ozhyvshykh predmetov. Problema tsennosti i marksistskaia filosofiia [The World of Resurgent Objects. The Problem of Value and Marxist Philosophy] / O. G. Drobnitskii. – M. : Politizdat, 1967. – 357 s.
25. Kagan M. S. Filosofskaia teoriia tsennosti [Philosophical Value Theory] / M. S. Kagan. – Sankt-Peterburg : TOO "Petropolis", 1997. – 205 s.
26. Lapin N. I. Modernizatsiia bazovykh tsennosti rossiian [Modernization of Russians' Basic Values] / N. I. Lapin // Sotsiologicheskie issledovaniia [Sociological Studies]. – 1996. – 144 s.
27. Mamardashvili M. Kak ya ponimaiu filosofiui [How I Understand Philosophy] / M. Mamardashvili. – M. : Progress, 1990. – 366 s.
28. Tugarinov V. P. Izbrannye filosofskie trudy [Selected Philosophical Works] / V. P. Tugarinov. – L. : Izd-vo LGU, 1988. – 343 s.
29. Tugarinov V. P. O tsennostiakh zhizni i kultury [On the Values of Life and Culture] / V. P. Tugarinov. – L., 1960. – 170 s.
30. Chavchavadze N. Z. Kultura i tsennosti [Culture and Values] / N. Z. Chavchavadze. – Tbilisi, 1984. – 171 s.
31. Gorkun' O. Na porozhi smyslovoi viiny [On the Threshold of the Sense War] / Gorkun' O., Kosolapov V., Salamatov V. // Viche [Viche]. – 1994. – № 5. – S. 101–111.
32. Inozemtsev V. P. Za desiat let k konseptsii postekonomicheskogo obshchestva [In Ten Years to the Conception of the Post-Economic Society] : [nauchnoe izdanie] / V. P. Inozemtsev. – M. : Academia, 1988. – 576 s.
33. Novaia industrialnaia voina na Zapade. Antologiiia [The New Industrial War on the West. Anthology] / [Gelbreit D. K., Fuculli F., Tofler A., Turen A., Vaitsezker fon E. I. i dr.]. – M. : Academia, 1999. – 640 s.
34. Toffler E. Tret'ia volna [The Third Wave] / E. Toffler. – M. : AST, 1999. – 748 s.
35. Andrushchenko V. P. Organizovane suspilstvo. Problemy organizatsii ta samoorganizatsii v Ukraini na rubezhi stolit' : Dosvid sotsialno-filosof'skogo analizu [The Organized Society. Problems of Organization and Self-Organization in Ukraine at the Turn of the Centuries : the Experience of the Social-Philosophical Analysis]. – V. P. Andrushchenko. – K. : Atlant YuEmSI, 2005. – 498 s.
36. Mikhal'chenko N. Ukrainskoe obshchestvo : transformatsiia ili limitrof Evropy [Ukrainian Society : Transformation or Europe's Limitrophe] / N. Mikhalchenko. – K. : In-t sotsiologii NAN Ukrainy, 2001. – 340 s.
37. Gershunskii B. S. Filosofsko-metodologicheskie osnovaniia strategii razvitiia obrazovaniia v Rossii [Philosophical-Methodical Grounds of the Education Development Strategy in Russia] / B. S. Gershunskii. – M., 1993. – 296 s.
38. Gusinskii E. N. Vvedenie v filosofiui obrazovaniia [Introduction into the Education Philosophy] / Gusinskii E. N., Turchaninova Yu. I. – M. : Izdatelskaia korporatsiia : "Logos", 2000. – 224 s.
39. Lutai V. S. Filosofiia suchasnoi osvity [Philosophy of Modern Education] : [navchalnyi posibnyk] / V. S. Lutai. – K. : Tsent "Magistr S" Tvorchoi spilky vchyteliv Ukrainy, 1996. – 256 s.
40. Rozin V. M. Filosofiia obrazovaniia : predmet, konseptsii, napravleniia izucheniia [Education Philosophy : Subject, Conceptions, Ways of Learning] / V. M. Rozin // ALMA MATER [ALMA MATER]. – 1991. – № 1. – S. 21–30.
41. Shadrikov V. D. Filosofiia obrazovaniia i vospitatelnoi politiki [Education Philosophy and Educational Politics] / V. D. Shadrikov. – M. : Logos, 1993. – 181 s.
42. Korzhenko V. V. Filosofiia vykhovannia : zmina orientatsii [Education Philosophy : the Change of Orientations] / V. V. Korzhenko // Ukrainiska akademiia derzh. upravlinnia pry Pryzydentovi Ukrainy [Ukrainian Academy of Public Administration, the President of Ukraine]. – K. : Vyd-vo KhDU, 1998. – 303 s.
43. Likhachev D. S. Filosofiia vospitaniia [Education Philosophy] / D. S. Likhachev. – M., 1995. – 184 s.
44. Rebul O. O filosofii vospitaniia [On the Education Philosophy] / O. Rebul. – M., 1999. – 121 s.
45. Mikhal'chenko M. Ukrainska regionalna tsivilizatsiia [Ukrainian Regional Civilization] / M. Mikhal'chenko // Politychnyi menedzhment : Ukrainskiyi naukovyi zhurnal [Political Management : Ukrainian Scientific Journal]. – 2003. – № 1. – S. 19–28.
46. Riabin Ye. Stan limitrofnosti [Limitrophe Condition] [Elektronnyi resurs] / Ye. Riabin // Zovnishni spravy [External Affairs]. – 2009. – № 6. – Rezhym dostupu : <http://uaforeignaffairs.com/archive.html>.
47. Huntington S. Stolknovenie tsivilizatsii [Clash of Civilizations] / Samuel Huntington. – M. : OOO "Izdatelstvo AST", 2003. – 603 s.

48. Yanitskii M. Tsennostnye orientatsii kak dinamicheskaia sistema [Axiological Orientations as a Dynamic System] [Elektronnyi resurs] / M. Yanitskii. – Rezhym dostupu : <http://www.hpsy.ru/public/x2753.htm>.
49. Filosofiia [Philosophy] : [navch. posib.] / [Gubernskiy L. V., Nadolnyi I. F., Andrushchenko V. P. ta in.] ; za red. I. F. Nadolnogo. – [6-te vyd., vypr. i dop.]. – K. : Vikar, 2006. – 455 s.
50. Lebediva I. V. Natsionalni tsinnosti u vykhovnomu protsesi zagalnoosvitnioi shkoly (teoretyko-metodologichniy aspekt) [National Values in the Educational Process of the Comprehensive School (Theoretical-Methodological Aspect)] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 / Lebediva Iryna Vladyslavivna. – Uman, 2002. – 276 s.
51. Panchenko L. Tsinnist' yak filofs'ka intentsiia buttia liudyny [Value as a Philosophical Intention of Existence] / L. Panchenko // Vyshcha osvita Ukrainy [High Education in Ukraine]. – 2002. – № 4. – S. 33–37.
52. Shevchuk K. Problema estetychnykh tsinnosti u filosofii Romana Ingardena [The Problem of Aesthetic Values in Roman Ingarden's Philosophy] / Kateryna Shevchuk // Filofs'ka dumka [Philosophical Thought]. – 2005. – № 6. – S. 56–65.
53. Vyshnevs'kyi O. Suchasne ukrainske vykhovannia. Pedagogichni narysy [Modern Ukrainian Education. Pedagogical Outlines] / O. Vyshnevs'kyi. – L., 1996. – 210 s.
54. Maslow A. G. Motivatsiia i lichnost' [Motivation and Personality] / A. G. Maslow. – SPb. : Evraziia, 1991. – 478 s.
55. Molodychenko V. Problema vyboru tsinnosti v konteksti samorealizatsii osobystosti [The Problem of Value Choice in the Context of a Personality's Self-Realization] / V. Molodychenko ; [gol. red. V. M. Vashkevych]. – Gileia (naukovyi visnyk) [Gileia (scientific journal)] : [zbirnyk naukovykh pratts']. – K., 2008. – Vyp. 16. – S. 246–254.

Матеріал надійшов до редакції 08.11. 2011 р.

Полищук А. С. Система ценностей в лимитрофном обществе.

Рассмотрено понятие "лимитрофность" и особенности лимитрофных обществ. Доказано, что украинское общество в силу своего общественно-политического и географического положения есть лимитрофным. Проанализированы проблемы ценностей и формирование системы ценностей в лимитрофном обществе. Выявлено, что на формирование ценностной системы общества влияет не только общественно-исторический этап, а также лимитрофное состояние государства. Именно оно рождает биполярность украинского общества в политическом развитии и приводит к общественному кризису, который негативно влияет на личность, которая не может себя реализовать и не видит смысла своей деятельности в нестабильном государстве.

Polishchuk O. S. System of Values in the Limitrophus Society.

The notions "limitrophe" and the peculiarities of the limitrophus societies are considered. It is proved that the Ukrainian society due to its social-political development and geographical position is limitrophus. The problems of values and the formation of values system in the limitrophus society are analyzed. It is discovered that not only the social-historical stage but also the limitrophus country's status influence on the formation of values system. Namely it produces the bipolarity of the Ukrainian society in the political development and results in the social crisis which influences negatively upon a personality who can not realize herself and does not see the sense of her activity in the non-stable society.